

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi valuuttalain 13 §:n muuttamisesta ja luottolaitostoiminnasta annetun lain 68 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan valuuttalain voimassaolon aikaa jatkettavaksi. Lain sisältö säilyisi entisellään. Valtioneuvostolla olisi valtuudet sen niin erikseen päättäessä ottaa käyttöön valuuttatoimien säännöstely. Valuuttalain nojalla aikoinaan luotu säännöstely on purettu. Pankkien valuuttariskien valvonta on perustunut valtioneuvoston ja Suomen Pankin valuuttalain nojalla antamiin päätöksiin. Näitä päätöksiä ei ole tarkoitus pitää voimassa.

Valuuttariskien valvonta on tarkoitus siirtää Suomen Pankilta rahoitustarkastukselle luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetulla säännöksellä. Suomen Pankilla säilyisi suoraan lain perusteella oikeus tilastotietojen saantiin maksutasetilastointia varten.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996, koska voimassa olevan valuuttalain voimassaoloaika päättyy 31 joulukuuta 1995.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Valuuttalaki

Vuoden 1986 alusta voimassa ollut valuuttalaki (954/85) on aikaisempien lakien tavoin valtuuslaki, joka on säädetty perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Laki antaa valtioneuvostolle oikeuden ottaa käyttöön valuutansäännöstelyvaltuudet maan ulkomaisen maksukyvyn ja rahatalouden vakaan kehityksen turvaamiseksi sekä näitä uhkaavan vakavan häiriön torjumiseksi. Säännöstelyn toteuttaminen on edellyttänyt, että valtioneuvosto on antanut erillisen päätöksen valuuttalain täytäntöönpanosta. Sen päätöksen nojalla Suomen Pankki on antanut Suomen säädöskokoelmassa julkaistavan päätöksen valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen soveltamisesta. Vasta tämän Suomen Pankin päätöksen nojalla pankki on voinut ryhtyä konkreettisiin valvonta- tai säännöstelytoimiin. Valtioneuvoston antama päätös on lisäksi aina tullut saatua eduskunnan tietoon. Eduskunnalla on ollut valuuttalain nojalla oikeus päättää, pysytetäänkö valtioneuvoston päätös voimassa vai kumotaanko se.

Valuuttalain valtuudet kattavat Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset pääomanliikkeet ja valuutan kotiuttamisvelvollisuuden sekä maksuvälineiden, arvopapereiden ja saamistodisteiden viennin.

Valuuttalaki on voimassa vuoden 1995 loppuun. Valtioneuvoston ja Suomen Pankin valuuttalain nojalla antamat normaaliolojen säännöstelypäätökset on kumottu jo aikaisemmin. Valuuttariskien valvontaa koskevat määräykset kumoutuvat samanaikaisesti kun lain voimassaolo loppuu.

1.2. Käytäntö

Lain nojalla annettu valtioneuvoston päätös valuuttalain täytäntöönpanosta (955/85), sellaisena kuin se on muutettu päätöksillä (1601/90 ja 1088/93) ja sen nojalla annettu Suomen Pankin päätös (1089/93) ovat oikeuttaneet Suomen Pankin valvomaan pank-

kien valuuttariskejä vaikka valuutansäännöstely on purettu. Suomen Pankki on valvonut luottolaitosten ulkomaantoimintoja valuuttapankki- ja valuuttatoiminto-oikeuksien avulla. Valvonnalla pyritään estämään liiallisten riskien otto valuuttamääräisessä toiminnassa. Luottolaitosten valuuttamääräisiä riskejä on valvottu siten, että oikeuden valuuttatoiminnan harjoittamiseen ovat saaneet vain ne luottolaitokset, joiden riskienhallintajärjestelmät Suomen Pankki on todennut riittäviksi. Lisäksi valuuttatoiminnan harjoittamista koskevan oikeuden saamisen edellytyksenä on ollut, että luottolaitoksen toiminnan laajuus ja vakavaraisuus ovat täytäneet Suomen Pankin asettamat vaatimukset.

Suomen Pankin oikeus tilastotietojen saantiin valuuttatoimista maksutasetilastointia varten perustuu suoraan valuuttalain 6 §:ään. Tämä oikeus on voimassa, vaikka säännöstelyvaltuuksia ei olisi otettu käyttöönsä. Suomen Pankki tarvitsee maksutasetilastoa varten tiedot Suomessa asuvien ja ulkomailla asuvien välisistä maksuista sekä velka- ja saamissuhteista. Keskeisenä tietolähteenä on valuuttapankkien kautta saatava ulkomaisten maksujen aineisto. Suomen Pankki tekee myös valuuttatoimia koskevia kyselyjä, jotka kohdistetaan pienehkölle yritysjoukolle.

Maksutaseessa tarkastellaan Suomen kansantalouden ja muun maailman välisiä liike-toimia ja niiden vaikutuksesta syntyviä velkasuhteita. Maksutasetilaston tärkeimmät käsitteet ovat vaihtotase, valuuttavarannon muutos ja ulkomainen nettovelka. Vaihtotase kuvaa tavarakaupan, palveluiden kaupan ja tuotannonantajien tuloja ja menoja. Pääoma- ja rahoitustaseesta ilmenevät ulkomaisten saamisten ja velkojen sekä valuuttavarannon muutokset. Ulkomainen nettovelka lasketaan saamis- ja velkakantojen erotuksena. Maksutasetilastointia säätelevät myös Kansainvälisen valuuttarahaston ja Euroopan unionin (Euroopan rahapoliittinen instituutti ja tilastoviranomainen Eurostat) antamat tilastointiohjeet. Suomen Pankin on Suomen tekemien sopimusten perusteella luovutettava maksutasetta koskevia tilastotietoja kansainvälisille järjestöille.

1.3. Muu lainsäädäntö

Valmiuslain (1080/91) tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä ja kansalaisten perusoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Samassa yhteydessä säädetty puolustustilalaki (1083/91) on sovitettu yhteen ensi sijassa sotaa lievempiä poikkeusoloja sääntelevän valmiuslain kanssa. Mikäli valmiuslaissa säädetyt toimivaltuudet eivät riitä turvaamaan valtiollista itsenäisyyttä ja ylläpitämään oikeusjärjestystä (valmiuslain riittämättömyyседелlytys) tulisivat sovellettaviksi puolustustilalain säännökset. Tästä edellytyksestä johtuu, että valmiuslaki myös sodan aikana olisi ensisijainen puolustustilalakiin nähden niin kauan kuin valmiuslain mukaiset toimivaltuudet ovat riittäviä. Puolustustilalain säännösten käyttöön ottamisen jälkeen sovellettaisiin valmiuslakia toissijaisesti näiden lakien säännösten ollessa keskenään ristiriidassa.

Valmiuslain pääasiallisena erona valuutansäännöstelyn osalta suhteessa valuuttalakiin on, että valuuttalain toiminnot voidaan saattaa vain luvanvaraisiksi. Valmiuslain mukaisesti toiminnot voidaan eräin kohdin täysin kieltää. Lisäksi valmiuslain ja valuuttalain välisenä erona ovat lakien soveltamistilanteet.

Valmiuslain 2 §:ssä on poikkeusolot määritelty tyhjentävästi. Lakia voidaan soveltaa vain pykälässä mainituissa tilanteissa. Niitä ovat Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys ja sota sekä sodan jälkitila, Suomen alueellisen koskemattomuuden vakava loukkaus ja maahan kohdistuva sodanuhka, vieraiden valtioiden välinen sota tai sodanuhka ja muu vaikutuksiltaan näihin verrattava Suomen ulkopuolella sattunut erityinen tapahtuma. Edellytyksenä on, että siitä voi aiheutua vakava vaara lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetulle kansallisen olemassaolon ja hyvinvoinnin perusteille, välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutumisesta tai estymisestä taikka muusta vaikutuksiltaan näihin verrattavasta kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuva vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille sekä suuronnettomuus.

Muunlaiset häiriötilanteet eivät oikeuta valmiuslain soveltamiseen, vaikka niistä ai-

heutuvat seuraamukset saattavat vaikutuksiltaan olla verrattavissa lain tarkoittamiin poikkeusoloihin. Poikkeuslain soveltaminen edellyttää lisäksi, että tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin.

2. Kansainvälinen vertailu

Ruotsi

Ruotsissa on laki valuutan ja luotonannon säännöstelystä (Lag om valuta- och kreditreglering), joka tuli voimaan 1.1.1993. Lain valmistelussa vuonna 1992 voitiin ottaa huomioon EY:ssä tapahtunut kehitys ja Euroopan unionia koskevan sopimuksen pääomanliikkeitä koskevat artiklat. Koska sopimuksen pääomanliikkeitä koskevat artiklat eivät sisällyneet ETA-sopimukseen, valmisteltiin lain pykälät kuitenkin vain Rooman sopimuksen ja pääomanliikkedirektiivin säännökset huomioon ottaen.

Ruotsin lain mukaan hallitus saa määrätä valuutan säännöstelystä, jos Ruotsi on sodassa tai sodanvaara uhkaa sitä. Hallituksen tulee neuvotella ennen päätöksentekoa keskuspankin (Sveriges Riksbank) kanssa. Hallitus voi määrätä myös valuutansäännöstelystä keskuspankin esityksestä, jos sota tai sen vaara on olemassa tai on Ruotsin rajojen välittömässä läheisyydessä, tai on tapahtunut vakava onnettomuus, epidemia tai vastaava tai on jouduttu olosuhteisiin, joissa lyhytaikaiset pääomanliikkeet ovat erityisen suuret.

Jos hallitus on päättänyt valuutansäännöstelystä, se voi määrätä myös luotonannon säännöstelystä. Luotonannon säännöstelyvaltuuksien käyttöönoton edellytyksenä on, että valuutansäännöstelyvaltuudet ovat samanaikaisesti käytössä. Hallitus voi valtuuttaa keskuspankin tekemään yksittäisiä säännöstelyyn liittyviä päätöksiä. Valuutansäännöstelyn kohteet ovat samanlaisia kuin Suomessa valuuttalain mukaan.

Luotonannon säännöstely tarkoittaa sitä, että keskuspankki saa päättää lainanannon, siihen liittyvien korkojen ja sijoitusten säännöstelystä. Laissa on tarkemmin määritelty se, mitä edellä luetellut säännöstelypäätökset koskevat. Laissa on myös rangaistus-, salassapito- ja muutoksenhakusäännökset.

Ruotsi ei ole Euroopan unionin jäseneksi tulonsa jälkeen muuttanut lakia. Ruotsissa viranomaiset selvittävät koko valmiuslain-

säädännön muutostarpeita, jotka liittyvät EU:n integraatiokehitykseen.

Tanska

Tanskassa on edelleen voimassa laki valuutan säännöstelystä (Lov om valutaforhold m.v.) vuodelta 1964. Lakia on muutettu vuonna 1988. Lain mukaan valuutansäännöstely ja rahoitusmarkkinoiden toimintaan kohdistuvat rajoittavat toimenpiteet ovat mahdollisia.

Säännöstelyvaltuudet voidaan ottaa käyttöön teollisuusministeriön aloitteesta. Ennen valtuuksien käyttöön ottoa on kuultava keskuspankkia (Danmarks Nationalbank) ja keskeisiä ministeriöitä.

Norja

Norjassa on edelleen voimassa valuuttalaki (valutaloven) vuodelta 1950, joka antaa säännöstelyvaltuudet kauppaministeriölle. Lain antamat valtuudet on suureksi osaksi delegoitu keskuspankille (Norges Bank). Vaikka valuutansäännöstelyvaltuudet eivät tällä hetkellä ole käytössä, on niiden uudelleen käyttöönotto valuuttalain perusteella mahdollista.

Norjassa on myös valmisteltu kriisiaikojen valmiuslainsäädäntöä (NOU 1993:2). Valmistelun lähtökohdaksi on otettu Ruotsin valmiuslainsäädäntö. Vaihtoehtona on ollut esillä uuden valuutan- ja luottosäännöstelyä koskevan lain säätäminen ja tarvittavien säännösten ottaminen myös Norjan keskuspankkia koskevaan lakiin. Valmistelutyö on ollut yhteydessä Norjan mahdolliseen EU-jäsenyyteen. Tähän mennessä työ ei ole johdannut uuteen lainsäädäntöön.

Irlanti

Irlannissa on voimassa vuodelta 1992 oleva laki (Financial Transfers Act 27/1992), joka koskee kaikkia pääomanliikkeitä tai maksuliikkeitä. Sen mukaan Valtiovarainministeri (Minister of Finance) voi antaa määräyksen Irlannin valtion ja muiden valtioiden välisen varojen liikkeen (financial transfers) eli pääomanliikkeiden ja maksuliikkeiden rajoittamisesta. Ministerin antamien määräysten tulee olla sopusoinnussa Euroopan yhteisöjä koskevien sopimusten kanssa. Laissa on myös säännökset rajoitusmääräysten rikkomisen sanktioista.

3. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen pääomanliikkeiden ja maksujen vapautta koskevat määräykset

Yleistä

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja sitä muuttaneen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen määräykset sitovat Suomea 1 päivästä tammikuuta 1995 lukien, jolloin Suomesta tuli unionin jäsen. Sopimuksen artikloissa 73 a—73 h on määräykset pääomanliikkeiden ja maksujen vapaudesta. Artikloissa 109 h—109 i on määräykset maksumuutoksiin varautumisesta. Sopimuksen mukaan pääomanliikkeiden vapaus on ehdoton pääsääntö, mutta sopimuksessa on lueteltu useita tilanteita, joissa niiden rajoittaminen on sallittu pääsäännöstä poiketen. Näiden sopimusmääräysten toteuttamiseksi tarvitaan edelleen kansallista lainsäädäntöä, joka mahdollistaa viranomaisen toimimisen kriisitilanteessa.

Pääomanliikkeet ja maksut

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen pääomia ja maksuja koskevat määräykset (67-73 artiklat) on korvattu Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella lisätyillä 73 a-73 h artikloilla 1 päivästä tammikuuta 1994 lukien. Sopimuksen 73 b artikla kieltää kaikki pääomanliikkeitä ja maksuja koskevat rajoitukset niin jäsenvaltioiden kuin niiden ja kolmansien maiden välillä. Määräys on tiukempi kuin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisen neuvoston pääomanliikkedirektiivin (88/361/ETY) määräykset, joiden mukaan pääomanliikkeet oli vapautettava jäsenvaltioiden kesken. Sen sijaan direktiivi edellytti jäsenmaiden vain pyrkivän vapauttamaan pääomanliikkeisiin liittyvät valuutansiirrot kolmansiiin maihin ja kolmansista maista yhtä laajalti kuin jäsenvaltioissa asuvien keskinäiset valuuttatoimet. Kolmansilla mailla tarkoitetaan Euroopan unionin ulkopuolisia valtioita.

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen (jäljempänä tässä luvussa sopimus) 73 b artiklassa olevasta määräyksestä huolimatta jäsenvaltiot voivat 73 c artiklan 1 kohdan mukaan soveltaa kolmansiiin maihin nähden sellaisia pääomanliikkeitä koskevia rajoituksia, jotka ovat olleet kansallisen lainsäädän-

nön tai yhteisön oikeuden mukaan voimassa 31 päivänä joulukuuta 1993, mikäli ne liittyvät suoriin sijoituksiin, kiinteistösijoituksiin, sijoittautumiseen, rahoituspalveluiden tarjoamiseen tai arvopaperien hyväksymiseen pääomamarkkinoille. Tämä tarkoittaa sitä, että jäsenvaltioiden ulkopuolella asuvien henkilöiden ja ulkopuolella toimivien yritysten kiinteistöomistusta ja yritysostoja voidaan jäsenvaltioissa edelleen rajoittaa, jos rajoitukset ovat olleet voimassa mainittuna päivänä.

Sopimuksen 73 c artiklan 2 kohta antaa neuvostolle mahdollisuuden toteuttaa komission ehdotuksesta määränemmistöllä kolmansiin maihin ja kolmansista maista suuntautuvia pääomanliikkeitä koskevia toimenpiteitä. Jos kysymyksessä on kuitenkin pääomanliikkeiden vapauden rajoittaminen aikaisempaa tiukemmin, on toimenpide tehtävä yksimielisesti. Tällainen neuvoston toimenpide on oikeudellisesti jäsenvaltiota sitova.

Sopimuksen 73 d artikla sisältää säännökset, joiden tarkoituksena on varmistaa, että pääomanliikkeiden vapauttaminen ei mitätöi toimenpiteitä, joita jäsenvaltiot ovat suorittaneet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta (public policy or public security). Jäsenvaltioilla on siten oikeus sopimuksen 73 d artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan ryhtyä välttämättömiin toimiin verotusta ja rahoituslaitosten toiminnan vakauden valvontaa koskevien lakien rikkomisen estämiseksi. Artiklan mukaan myös hallinnollisten tai tilastotietojen kerääminen on sallittua.

Jäsenvaltioilla on 73 d artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan myös oikeus toteuttaa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Kohdan mukaan jäsenvaltiolla on mahdollisuus mainituissa tapauksissa suojatoimenpiteiden käyttöönottamiseen (pääomien ja maksujen osalta myös jäsenvaltioiden välillä). Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden määritelmiä ei ole sisällytetty sopimukseen. Käsitteinä ne mainitaan myös sopimuksen 36, 56 ja 224 artikloissa.

Sopimuksen 73 d artiklan 3 kohdassa määrätään, että artiklan 1 ja 2 kohdissa tarkoitettuja toimenpiteitä ei saa käyttää keinoina harjoittaa mielivaltaista syrjintää tai rajoittaa peitellysti pääomien ja maksujen liikkumista. Artiklan 2 kohdan mukaan 4 luvun määräykset eivät rajoita sellaisten sijoittautumisoikeudellisten rajoitusten soveltamista, jotka

ovat sopusoinnussa perustamissopimuksen kanssa.

Sopimuksen 73 e artiklan perusteella poiketen siitä, mitä 73 b artiklassa määrätään, jäsenvaltiot, joiden hyväksi voimassa olevan yhteisön oikeuden mukaan on 31 päivänä joulukuuta 1993 olemassa poikkeus, saavat korkeintaan 31 päivään joulukuuta 1995 pitää voimassa ne noiden poikkeusten mukaan sallitut pääomien liikkuvuuden rajoitukset, jotka ovat olemassa tuona päivänä.

Sopimuksen 73 f ja 73 g artiklat sisältävät soveltamisalaltaan rajoitetummat pääomanliikkeitä koskevat suojalausekkeet. Artiklan 73 f mukaan jos pääomanliikkeet kolmansiin maihin tai kolmansista maista poikkeuksellisesti olosuhteissa aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia vaikeuksia talous- ja rahoituksen toiminnalle, neuvosto voi määränemmistöllä komission ehdotuksesta ja Euroopan keskuspankkia kuultuaan enintään kuuden kuukauden ajan toteuttaa suojatoimenpiteitä suhteessa kolmansiin maihin, jos tällaiset toimenpiteet ovat ehdottomasti tarpeen. Päämääränä on näin ollen lähinnä pyrkiä turvaamaan häiriötöntä siirtymistä talous- ja rahoituksen kolmanteen vaiheeseen.

Sopimuksen 73 a—73 h artikloissa ei ole nimenomaisesti määrätty miten käytännössä menetellään jäsenvaltioiden sisäisissä kriisitilanteissa tai niiden uhatessa. Toisaalta eräät artiklat viittaavat siihen, että jäsenvaltioiden on voitava kriisitilanteissa ryhtyä toimenpiteisiin. Jäsenvaltioiden kriisit eivät olisi yhteisönkään kokonaisedun mukaisia. Näin ollen sopimuksen määräysten ei voida katsoa sulkevan ulkopuolelleen mahdollisuutta säännellä kriisin uhkan aikaisia toimia. Tämä on tarpeen erityisesti Suomessa, jossa viranomaisien toimintavaltuuksien täytyy perustua lakiin.

Sopimuksesta ei myöskään ilmene, etteikö jäsenvaltioilla saisi olla olemassa lainsäädäntöä, joka sallisi toimimisen kriisitilanteissa, kunhan laki ei velvoita jäsenvaltioita normaalioloissa ylläpitämään pääomanliikkeiden säännöstelyä.

Valuuttalain poikkeusolojen säännöstelyvaltuuksia vastaavia laintasoisia säännöksiä on voimassa yhteisön eräissä muissakin jäsenvaltioissa. Suomella ei ole aihetta purkaa omia säännöksiään ainakaan yhdentymisen tässä vaiheessa varsinkin kun säännökset sinänsä eivät oikeuta viranomaisia ryhtymään välittömiin valuutansäännöstelytoimiin. Niihin ryhtymisen edellytyksenä on, kuten

edellä on kuvattu, aina valtioneuvoston erillinen päätös, joka on eduskunnan hyväksyttävä. Vasta tämän päätöksen nojalla Suomen Pankki voi antaa oman päätöksensä, jonka nojalla voidaan käytännössä ryhtyä säännöstelytoimiin.

Varautuminen maksutasevaikeuksiin

Jäsenvaltion on ensisijaisesti itse huolehdittava maksutaseestaan. Mikäli jäsenvaltion omat toimet eivät riitä, komissio voi suositella jäsenvaltiolle toimenpiteitä tai viimekädessä ehdottaa neuvostolle keskinäisen avun antamista jäsenvaltiolle.

Sopimuksen 109 h artiklan mukaan, jos jäsenvaltiolla on maksutasettaan koskevia vaikeuksia tai tällaiset vaikeudet uhkaavat sitä vakavasti joko sen kokonaismaksutaseen epätasapainon tai sen käytettävissä olevan valuutan laadun vuoksi ja nämä vaikeudet ovat omiaan erityisesti vaarantamaan yhteismarkkinoiden toimintaa tai yhteisen kauppapolitiikan asteittaista toteuttamista, komissio voi tutkia viipymättä kyseisen valtion tilanteen sekä toimet, jotka tämä valtio on kaikin käytettävissään olevin keinoin toteuttanut tai voi toteuttaa tämän sopimuksen määräysten mukaisesti. Komissio ilmoittaa, mitä toimenpiteitä se suosittelee kyseisen jäsenvaltion toteuttavan.

Jos jäsenvaltion toteuttamat toimet ja komission ehdottamat toimenpiteet eivät osoittautu riittäviksi syntyneiden tai uhkaavien vaikeuksien voittamiseksi, komissio 109 c artiklassa tarkoitettua raha-asiainkomiteaa (Monetary Committee) kuultuaan suosittaa neuvostolle keskinäisen avun antamista ja sen antamiseksi aiheellisia menetelmiä. Suomi on muiden jäsenvaltioiden tavoin komitean jäsen ja voi komiteassa vaikuttaa sen kannanottoihin.

Komissio antaa neuvostolle säännöllisesti tietoja tilanteesta ja sen kehittymisestä.

Neuvosto tekee ratkaisunsa keskinäisen avun antamisesta määräenemmistöllä. Se antaa direktiivit tai tekee päätökset, joilla vahvistetaan apua koskevat edellytykset ja yksityiskohtaiset säännöt. Keskinäistä apua voivat olla etenkin:

a) niihin muihin kansainvälisiin järjestöihin kohdistuva yhtenäinen toiminta, joiden puoleen jäsenvaltiot voivat kääntyä;

b) kaupan vinoutumisen välttämiseksi tarvittavat toimenpiteet silloin, kun vaikeuksissa oleva valtio pitää voimassa tai ottaa uu-

delleen käyttöön kolmansiin maihin kohdistuvia määrällisiä rajoituksia;

c) rajoitetut luotot muilta jäsenvaltioilta niiden suostumuksella.

Jos neuvosto sopimuksen 109 h artiklan 3 kohdan mukaisesti ei anna komission suosittelemaa keskinäistä apua tai jos annettu keskinäinen apu ja toteutetut toimenpiteet ovat riittämättömät, komissio antaa vaikeuksiin joutuneelle valtiolle luvan toteuttaa suojatoimenpiteet, joiden edellytykset ja joita koskevat yksityiskohtaiset säännöt komissio määrittelee.

Neuvosto voi määräenemmistöllä peruuttaa tämän luvan taikka muuttaa sen edellytyksiä tai sitä koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä.

Jollei 109 k artiklan 6 kohdasta muuta johdu, 109 h artiklaa ei sovelleta enää kolmannen vaiheen alusta. Tämä tarkoittaa, että 109 h ja i artiklojen tarkoittamia säännöstelyvaltuuksia voidaan soveltaa niissä jäsenvaltioissa, joita koskee poikkeus. Poikkeuksella tarkoitetaan niitä valtioita, jotka eivät osallistu kolmanteen vaiheeseen. Lisäksi Tanskaa ja Iso-Britanniaa koskevat poikkeusmääräykset on kirjattu sopimukseen liitettyihin pöytäkirjoihin nro 11 (Pöytäkirja eräistä Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneeseen kuningaskuntaan liittyvistä määräyksistä) ja nro 12 (Pöytäkirja eräistä Tanskaa koskevista määräyksistä). Näiden pöytäkirjojen määräysten mukaisesti kyseiset valtiot voivat ilmoittaa neuvostolle, että ne eivät aio siirtyä kolmanteen vaiheeseen.

Sopimuksen 109 i artiklan mukaan myös jäsenvaltio itse voi toteuttaa suojatoimet. Jäsenvaltio voi ja sen täytyykin toimia nopeasti kriisitilanteessa. Sen vuoksi, jos syntyy äkillinen maksutasetta koskeva kriisi eikä 109 h artiklan 2 kohdassa tarkoitettua päätöstä tehdä välittömästi, jäsenvaltio, jota asia koskee, voi kaiken varalta toteuttaa tarvittavat suojatoimenpiteet. Toimenpiteiden on oltava sellaisia, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän häiriötä yhteismarkkinoiden toiminnalle, eivätkä ne saa olla laajempia kuin on ehdottomasti tarpeen syntyneiden äkillisten vaikeuksien poistamiseksi. Tämä sopimuksen määräys sitoo jäsenvaltioita ja edellyttää, että viranomaiset toimivat. Mutta koska sopimus sinänsä ei ota kantaa Suomen valtion viranomaisten toimivaltaan eikä myöskään kansalliseen menettelytapaan, on niistä säädettävä kansallisella lailla. Tällaiset säännökset ovat pääoman liikkeen osalta tällä hetkellä valuuttalaissa.

Jäsenvaltion on annettava sopimuksessa tarkoitetuista suojatoimenpiteistä tieto komissiolle ja muille jäsenvaltioille viimeistään niiden tullessa voimaan. Komissio voi suositella neuvostolle keskinäisen avun antamista 109 h artiklan mukaisesti.

Valuuttalakiin perustuvat säännöstelypäätökset olisivat sopimuksessa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä. Sopimuksessa ei ole yksilöity suojatoimenpiteiden sisältöä. Ne jäävät kansallisen päätöksenteon varaan.

Neuvosto voi komissio lausunnon saatuaan ja 109 c artiklassa tarkoitettua raha-asiainkomiteaa komiteaa (Monetary Committee) kuultuaan määränemistöllä päättää, että asianomaisen valtion on muutettava edellä tarkoitettuja suojatoimenpiteitä, lykättävä niitä tai kumottava ne.

Jollei 109 k artiklan 6 kohdasta muuta johdu, tätä artiklaa ei enää sovelleta kolmannen vaiheen alusta. Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkamispäivää ei ole vielä vahvistettu niin kuin ei myöskään niitä valtioita, jotka ovat mukana kolmannessa vaiheessa. Tämänkin vuoksi on valuuttalain säännökset ainakin tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista säilyttää voimassa.

4. Tavoitteet ja ehdotetut toimenpiteet

Eduskunnan talousvaliokunta on käsitellössään hallituksen esitystä (HE 135/94) Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymistä todennut (talousvaliokunnan lausunto 30.9.1994/n:o 6), että Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 73 b—73 d artiklan säännösten mukaan jäsenvaltioilla on oikeus ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Voimassaolevan valmiuslain (1080/91) valuutansäännöstelyä koskevat säännökset eivät kata kaikkia niitä poikkeuksellisia olosuhteita, joissa viranomaisilla tulee jäsenyyden voimassa olessakin olla valtuudet suojatoimenpiteisiin.

Talousvaliokunta edellytti antamassaan lausunnossa, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, että valtiovallalla säilyy riittävät valmiudet puuttua valuuttatoimiin vakavissa kansantalouden kriisitilanteissa.

Valuuttalain säännöstelyvaltuuksia on katsottu edelleen tarvittavan sellaisten kriisien varalta, joiden torjumiseen viranomaisten säännönmukaiset toimivaltuudet eivät ulotu

ja jotka ovat vähäisempiä kuin valmiuslaissa tarkoitettut poikkeukselliset olosuhteet. Myöskään muut poikkeustilalait eivät anna oikeutta puuttua valuuttatoimiin riittävän varhaisessa vaiheessa. Se tarvitaanko kriiseissä laajempia valtuuksia kuin mitä valuuttalaki mahdollistaa, tulee tarkastelun kohteeksi siinä vaiheessa, kun selvitetään valmiuslain alaa rahoitusmarkkinoiden laajempaan säännöstelyyn poikkeusoloissa.

Valuuttalaki säätelisi vain kotimaisten viranomaisten toimivallasta. Viranomaiset ovat sidottuja valuuttalakia soveltaessaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen määräyksiin. Toisaalta kokemuksia Euroopan yhteisön perustamissopimuksen määräysten soveltamisesta kriisitilanteissa ei juuri ole ja näin ollen ei tiedetä, mitä ne käytännön tilanteissa tarkoittavat. Myös eräissä muissa jäsenvaltioissa on vastaavanlaiset säännöstelyvaltuussäännökset pidetty voimassa.

Valuuttalain voimassa oloa jatkettaisiin niin, että se olisi voimassa vuoden 1998 loppuun. Tuohon ajankohtaan mennessä nähtänee se, milloin kolmas vaihe alkaa ja mitä valtioita siinä on mukana.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus laiksi luottolaitostoinnasta annetun lain (1607/93) muuttamisesta. Muutos tarkoittaa valuuttakurssiriskien valvontaa koskevan säännöksen ottamista lain 68 §:ään. Valuuttariskien valvonta ei enää kuuluisi Suomen Pankille vaan rahoitustarkastukselle. Nyt ehdotettu muutos toteutettaisiin lisäämällä 68 §:ään toinen momentti.

Luottolaitostoinnasta annetun lain 68 §:ssä on jo yleissäännös luottolaitoksen, omistusyhteisön ja niiden kanssa saman konsolidointiryhmään kuuluvan yrityksen riskienhallinnasta. Uuden momentin nojalla rahoitustarkastuksella olisi oikeus antaa määräyksiä 68 §:n 1 momentissa tarkoitetuista valvontajärjestelmistä ja valuuttakurssiriskeistä. Määräyksissä rahoitustarkastus voisi asettaa rajoja valuuttakurssiriskeille suhteessa sekä luottolaitoksen että sen konsolidointiryhmän omiin varoihin.

5. Esityksen vaikutukset

Valuuttalain nojalla annetut valuuttariskien valvontaa koskevat päätökset kumoutuvat, kun voimassa olevan valuuttalain voimassaoloaika lakkaa. Pankkien valuuttariskien valvontaa koskeva sääntely tulee liitettäväksi luottolaitostoinnasta annettuun lakiin. Va-

luuttariskien valvonta siirtyy rahoitustarkastuksen tehtäväksi.

Suomen Pankilla on valuuttalain nojalla suoraan oikeus kerätä tilastotietoja, erillistä valtioneuvoston päätöstä ei tarvita.

6. Asian valmistelu

Valuuttalain muuttamista valmisteltiin valtiovarainministeriön asettamassa työryhmässä. Mietinnöstä pyydettiin lausunnot laajalta taholta. Lausunnoissa katsottiin yleisesti, että valuuttalain tasolla olevat siinä tarkoitettuja poikkeuksellisia olosuhteita koskevat säännöstelyvaltuudet ovat vielä tarpeelliset tulevia kriisitilanteita ajatellen. Esitys jatkovalmisteltiin valtiovarainministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön ja Suomen Pankin kanssa.

7. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996. Valuuttalaki ehdo-

tetaan olemaan voimassa kolme vuotta eli 31 päivään joulukuuta 1998.

8. Säättämisjärjestys

Valuuttalakiehdotus on taloudellisena valtuuslakina käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa järjestyksessä. Tätä säättämistä on noudatettu myös voimassa olevaa valuuttalakia säädettäessä. Valuuttalaki antaa valtioneuvostolle valtuudet puuttua hallitusmuodon 12 §:ssä, sellaisena kuin se on 17 päivänä heinäkuuta 1995 annetussa laissa (969/95), suojattuun omistusoikeuteen. Lisäksi valuuttalaissa poiketaan hallitusmuodon 2 §:n mukaisesta eri valtioelinten välisestä toimivallan jaosta, koska eduskunnalle kuuluvaa lainsäädäntövaltaa siirretään valtioneuvostolle ja Suomen Pankille.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki

valuuttalain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun valuuttalain (954/85) 13 §, sellaisena kuin se on 15 päivänä lokakuuta 1993 annetussa laissa (868/93), seuraavasti:

13 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1986 ja on voimassa vuoden 1998 loppuun.

Valuuttalain nojalla 13 päivänä joulukuuta 1985 annettu valtioneuvoston päätös valuuttalain täytäntöönpanosta (955/85) siihen tehtyine muutoksineen ja valtioneuvoston

päätöksen nojalla annettu Suomen Pankin päätös valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen soveltamisesta (1089/93) ja sen nojalla tehdyt yksittäiset päätökset kumoutuvat 1 päivästä tammikuuta 1996.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

2.

Laki**luottolaitostoiminnasta annetun lain 68 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään luottolaitostoiminnasta 31 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1607/93)
68 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

68 §

Yleissäännös riskien hallinnasta

sen valuuttakurssiriskeistä. Määräyksissä
voidaan asettaa valuuttakurssiriskeille rajoja
suhteessa luottolaitoksen ja sen konsolidoin-
tiryhmän omien varojen määrään.

Rahoitustarkastus voi antaa määräyksiä
1 momentissa tarkoitetuista valvontajärjestel-
mistä sekä luottolaitoksen ja sen kanssa sa-
maan konsolidointiryhmään kuuluvan yrityk-

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 27 päivänä lokakuuta 1995

Tasavallan Presidentti**MARTTI AHTISAARI****Ministeri Arja Alho**

1.

Laki

valuuttalain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun valuuttalain (954/85) 13 §, sellaisena kuin se on 15 päivänä lokakuuta 1993 annetussa laissa (868/93), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1986 ja on voimassa vuoden 1995 loppuun, jolloin myös sen nojalla annetut määräykset lakkaavat olemasta voimassa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1986 ja on voimassa vuoden 1998 loppuun.

Valuuttalain nojalla 13 päivänä joulukuuta 1985 annettu valtioneuvoston päätös valuuttalain täytäntöönpanosta (955/85) siihen tehtyine muutoksineen ja valtioneuvoston päätöksen nojalla annettu Suomen Pankin päätös valuuttalain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston päätöksen soveltamisesta (1089/93) ja sen nojalla tehtyt yksittäiset päätökset kumoutuvat 1 päivästä tammikuuta 1996.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

2.

Laki

luottolaitostoiminnasta annetun lain 68 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1993 luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/93) 68 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

68 §

Yleissäännös riskien hallinnasta

Rahoitustarkastus voi antaa määräyksiä 1 momentissa tarkoitetuista valvontajärjestelmistä sekä luottolaitoksen ja sen kanssa sa-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

maan konsolidointiryhmään kuuluvan yrityksen valuuttakurssiriskeistä. Määräyksissä voidaan asettaa valuuttakurssiriskeille rajoja suhteessa luottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmän omien varojen määrään.

*Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 199 .*

